

hiatus je dovoljen, če ni slaboglasen; pesnik sme premakniti cezuro, kamor se mu zdi potrebno, itd.¹ Ko so simbolistom očitali, da si s tem hočejo le olajšati delo, so samozavestno odgovorili in ne po krivici: „Noben umetnik, tudi pesnik ne potrebuje olajšujočih pravil; stari verzi so tiranski, ne zavoljo svojih tesnih pravil, temuč zavoljo svojih samovoljnih pravil.“

* * *

Gotovo vzrok in morda tudi posledica tega estetskega naziranja so bile umske zablode. Čisto umevno je, da so simbolisti, ko so istovetili sebe z veseljstvom, zašli v panteizem ter da je njih poezija amoralna in nemoralna.

Čudno se je združila s panteizmom srednjeveška mistika. Ne mistična vera, temuč mistična čustvenost, prosti, vseobsegajoči polet mistične duše, potapljanje v vesoljnost božjo ter primitivna, pikantno naivna oblika mističnih spisov — to je mikalo simboliste. „Oni so nehali verovati, toda v srcu jim je ostal meglen in vsiljiv spomin na prepovedano. In kakor ne verujejo, tako se tudi prav nič ne obotavljajo prekoračiti teh zakonov, a vendar hočejo čustvovati, kakor bi še vedno verovali, ter okusiti slast tistega, kar imenujejo teologij greh zlobe, greh satana in vseh prokletih; oni hočejo kljubovati prepovedi zato, da žalijo Boga, prekršiti zakon zato, da podvoje svojo slast. (Njihov) mysticizem išče torej čustev, ki se jim zde sladka, ker so prepovedana. Ekstazo, do katero je čiste mystike dvigala vnema njih molitev, dosežajo ti psevdomistikij z izžemanjem svojega organizma.“² Njih mysticizem obstoji v tem, da so potvorili duhovno naslado, da ljubijo duh kadila in brljenje tankih, kapajočih sveč v mračni cerkvi, da izrabljajo besedo starih mistikov in krščansko terminologijo v profanem ali bogokletnem zmislu, kakor Baudelaire, ko poje:

Je t'adore, ô ma frivole,
Ma terrible passion!
Avec la dévotion
Du prêtre pour son idole.

Je veux bâtir pour toi, Madone, ma maîtresse.
Un autel souterrain au fond de ma détresse.³

Vendar niso simbolistij toliko neverni, kot bolestno razsanjani. Oni radi slišijo in govore o ne-

¹ Où nous en sommes? 72. 73.

² Poésie contemp. 109.

³ Obožujem te, frivolna,
strašna strast!
S pobožnostjo
svečenika za svoj idol!
Zgraditi ti hočem, Madona, gospa,
podzemski oltar na dnu svoje bede.

vidnem, ljubijo tihoto samostanov in ascetske poteze menihov (Verhaeren), manjka jim pa umskega in moralnega spoznanja. Nekateri izmed njih so našli nazaj pot h krščanstvu; drugi tavajo po brezciljnih potih agnosticizma brez miru in zadovoljstva in le semintja se jim dvigne krik prav iz dna srca, kot je zajecal n. pr. Maeterlinck k Bogu:

Mon âme a peur comme une femme.
Voyer ce que j'ai fait, Seigneur,
De mes mains, les lys de mon âme,
De mes yeux, les cieux de mon coeur!

Ayez pitié de mes misères!
J'ai perdu la palme et l'anneau;
Ayez pitié de mes prières,
Faibles fleurs dans un verre d'eau.

Ayez pitié du mal des lèvres,
Ayez pitié de mes regrets;
Semez des lys le long des fièvres
Et des roses sur les marais.

Mon Dieu! d'anciens vols de colombes
Jaunissent le ciel de mes yeux,
Ayez pitié du lin des lombes
Qui m'entoure de gestes bleus!

In ko se je Paul Verlaine vrnil v Cerkev, ko se je „vrnil domov k Bogu mladosti“, kakor pravi sam, je zapel v svoji zbirki „Sagesse“ (Modrost) pobožne pesmi, ki jim ni mnogo ravnih v svetovni literaturi. Le en sonet! Bog ga vabi, naj ga ljubi, in Verlaine odgovarja:

— Seigneur, c'est trop! vraiment je n'ose. Aimer qui?
Vous?

Oh! non! Je tremble et n'ose. Oh! vous aimer je n'ose,
Je ne veux pas! Je suis indigne. Vous, la Rose
Immense des purs vents de l'Amour, ô Vous, tous

Les coeurs des saints, ô Vous qui fûtes le Jaloux
D'Israël, Vous, la chaste abeille qui se pose
Dur la seule fleur d'une innocence mi-close
Quoi, moi, moi, pouvoir Vous aimer. Etes-vous fous?

¹ Moja duša je plašna kakor ženska.
Poglej, kaj sem storil, Gospod,
z rokami, lilijami svoje duše,
z očmi, nebom svojega srca.

Usmili se mojih bed!
Izgubil sem palmo in prstan;
usmili se mojih molitev,
slabotnih cvetov v kozarcu vode.

Usmili se bolnih mojih ustnic,
usmili se mojega kesanja,
posej lilij ob mojem nemiru
in rož na močvirju.

Moj Bog, davni poleti golobov
žoltijo nebo mojih oči,
usmili se pasu okrog ledij,
ki me obdaja s plavim objemom.

Père, Fils, Esprit? Moi, ce pécheur-ci, ce lâche,
Ce superbe, qui fait le mal comme sa tâche
Et n'a dans tous ses sens, odorat, toucher, goût,

Vue, ouïe, et dans tout son être — hélas! dans tout
Son espoir al dans tout son remords que l'extase
D'une caresse où le seul vieil Adam s'embrace?¹

Vendar so to le posamezni klici srca, ki je v stiski; sicer v simbolistih ni religioznosti. Po-manjkanje verskega čuta pa je vodilo tudi k za-blodam okusa. Tipaje po novih, nenavadnih čuvstvih, razjedani od strasti in dvomov, užitka siti do gnusa in kjubtemu nemirni in neupokojeni, brez direktive in moralne opore so marsikateri posegli po nenavadnem, izjemnem, grozotnem, odurnem.

Tako novo čuvstvo je rodilo pri simbolistu kult roke, ki ga stari niso poznali. Simbolistu je roka simbol osebe in značaja; ozka, bleda dlan z dolgimi, nervoznimi prsti razodeva dekadentu vso dušo in mu je vedno nov predmet pesmi.

Maeterlinck časti na podoben način v svoji drami „Pelléas et Mélisande“ — lase. Tuja princesa Mélisande ima dolge, dolge lase. V grajskem stolpu si zvečer pri oknu spleta bogate kite, ki vise ob zidu. Spodaj prihaja njen ljubimec Pelléas.

Pelleas: Hola! Hola! ho!

Mélisande: Kdo je tam?

P.: Jaz, jaz, jaz! ... Kaj delaš tam ob oknu prepevaje kot ptica, ki ni od tukaj.

M.: Spletam si lase za noč.

P.: To sem torej videl na zidu! ... Menil sem, da je žarek luči.

M.: Odprla sem okno. V stolpu je prevroče; nocoj je lepa noč

P.: Ah! Mélisande! ... Ah! ti si lepa ... ti si tako lepa ... skloni se ... skloni se! ...

M.: Ne morem se več skloniti ... Saj sem že na tem, da padem ... Ah, ah! moji lasje so zdrknili s stolpa. Njeni lasje se usujejo, ko se sklanja, in poplavijo Pelléasa.

¹ Gospod, to je preveč! Resnično, ne smem. Ljubiti koža? Tebe?

Ah, ne! Trepečem in ne smem. Ah, Tebe ljubiti ne smem, nečem! Nisem vreden. Ti, Roža neskončna čistih vetrov Ljubezni, o Ti,

srce vseh svetih, o Ti, ki si bil gorečnik Izraela, Ti, čista čebela, ki počije le na polodprtem cvetu nedolžnosti, kaj, jaz, jaz, da bi Tebe mogel ljubiti? Ali blazniš?

Oče, Sin, Duh? Jaz, ta grešnik, strahopetec ošabnež, ki dela zlo kot svojo nalogo in ki ima v vseh svojih čutih, vonju, tipu, okusu,

posluhu, vidu in v vsem svojem bitju — ah, v vsem svojem upanju in vsem svojem kesanju le ekstazo naslade, v kateri se stari Adam razgreva.

P.: Ah, ah! Kaj je to! ... Tvoji lasje, tvoji lasje gredo k meni! ... Vsi tvoji lasje, Mélisande, vsi tvoji lasje so padli s stolpa! ... Držim jih v pesteh, držim jih v ustih ... Držim jih v rokah in si jih ovijam krog vratu ... Nič več ne bom odprl rok nocoj ...

M.: Pusti me, pusti me! ... Padla bom! ...

P.: Ne, ne, ne! ... Nikdar nisem videl las, kot so tvoji, Mélisande! ... Glej, glej, glej, oni prihajajo iz take višine in me poplavlajo prav do srca ... Poplavlajo me prav do kolen. Tako so mehki, tako so mehki, kot bi padali z neba! ... Nič več ne vidim neba skoz tvoje lase. Vidiš, vidiš, moje roke jih ne morejo nič več držati ... Živijo mi v rokah kakot ptiči ... in me ljubijo, me ljubijo tisočkrat bolj kot ti.

Itd. itd.

Toda to je samo novo in malo nenavadno, a ni slabo. Drugi simbolisti — deloma tudi Maeterlinck sam — pa kažejo neko nezdravo nagnjenje do izjemnih predmetov, do perverznosti in grozotnosti. V življenju otopela srca potrebujejo močnih mikov, da se zganejo, in domišljija nekaj izrednega, da se razgreje. Baudelaire, ki je šele predhodnik simbolistične šole, je v tem oziru gotovo dosegel rekord. On opeva „Mrtvega psa“ takole:

Regarde, dis je alors, comme en cette carcasse,
En ce chien mort liquéfié,
Un monde tout entier va, vient, passe et repasse,
Multicolore et varié!

Dans ces orbites creux, entre ces crocs fétides,
Vois, par ce printemps radieux,
Les rendez vous d'amour des cloportes avides
Et des charançons noirs et bleus.

Les mouches à charbon, lustrant leurs fines ailes.
Pompent à deux les boyaux mous,
Regarde, les vois-tu, mâles avec femelles?
C'est partout l'amour; aimons-nous!¹

To ni ironija. To je hlepenje po vedno močnejših afektih, žeja zalkoholizirane duše po vednem krepkejšem strupu.

¹ Poglej, sem dejal, kako v tem okostju, v tem zvodenelem psu hodi, prihaja, odhaja in se vrača cel svet zasé, pisan in raznovrsten.

V teh globoko vdrtih očeh, med smrdljivimi zobmi — glej, sredi te žarke pomladi, ljubavne sestanke požrešnih žuželk in črnih in plavih črvov.

Muhe v lesketu svojih finih peruti srkajo v parih mehko črevesje; pogledaj, ali vidiš samice in samce? Povsod ljubezen; ljubiva se!